

De sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen met TOS:

Het belang van emotionele competentie

Neeltje van den Bedem
Universiteit Leiden & Koninklijke Kentalis

Universiteit Leiden
The Netherlands

Doel EmoTOS onderzoek

Het gaat weer goed met Teun! Hij maakt hele mooie zinnen.

Sociaal-emotioneel gaat het niet zo goed.

Doel vandaag

Taal = het doel

Taal = het middel

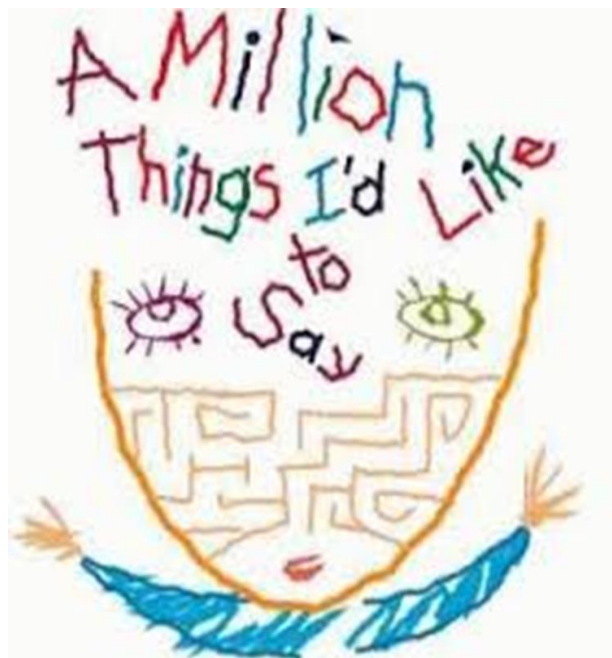
Hamvraag:

Wat mist een kind met TOS in zijn ontwikkeling
dóór de taalproblemen?

Inhoud lezing

- Welke sociaal-emotionele problemen en waarom?
- De invloed van emotionele competentie
- Hoe kunnen we kinderen met TOS helpen?

TOS?

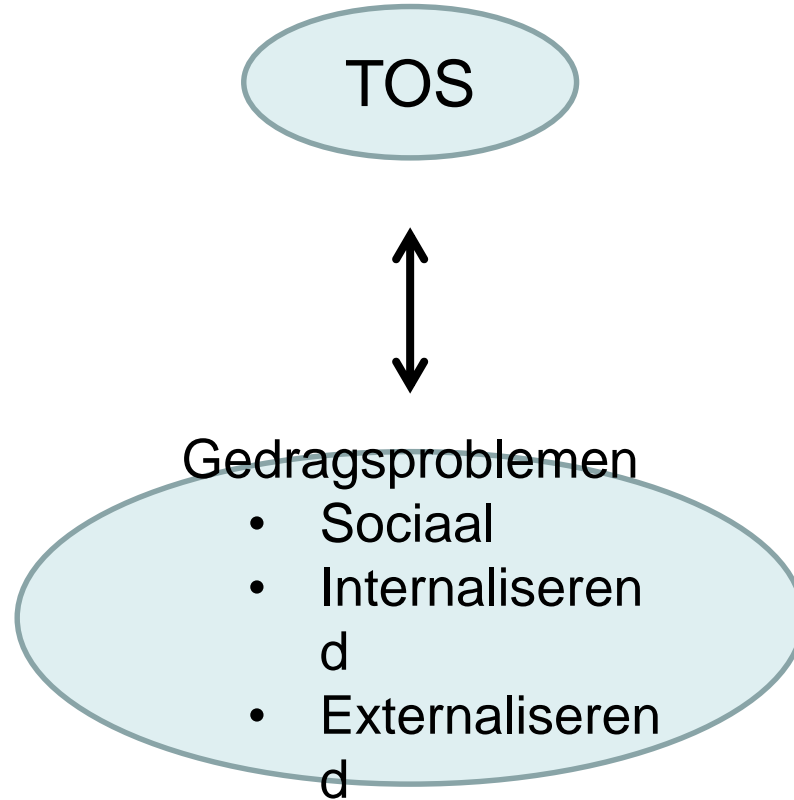
“Soms heb ik het in mijn hoofd goed, maar dan zeg ik het fout.”

“Als je te snel praat, dan kan ik je niet volgen.”

“Ik heb iets heel raars. Dat heet iets van GFT ofzo.”

“Ik kan de ‘R’ niet goed zeggen.”

EmoTOS onderzoek

114 met TOS
214 zonder TOS
9-16 jaar
18 maanden
gevolgd

Zelf-rapportages
Ouder-rapportages
Gesprekken

Gevolgen van TOS: Sociaal

“Ik speel liever alleen, dat ben ik nu wel zo gewend.”

“Ik heb al twee vriendinnen met een TOS, maar dan is het vaak dat we elkaar niet begrijpen. En dan krijgen we ruzie. En dan krijg je gewoon snel miscommunicatie. Net als dat je op Whats-App bent. Dan heb je nog steeds TOS.”

TOS: Minder vriendschapskwaliteit
Meer gepest

(Van den Bedem, Dockrell, Van Alphen, Rieffe, 2018a;
Van den Bedem, Willems, Dockrell, Van Alphen & Rieffe, 2019)

Gevolgen van TOS: Internaliserend gedrag

“Ik ga een beetje zweten. Ik voel erg zenuwachtig. Dat ik bijna een black-out heb.”

“Elke nacht heb ik buikpijn. Maar ik herinner me dan dingen van vroeger en dan maak ik het steeds erger. En dan kan ik weer niet slapen.”

TOS: Meer depressieve gevoelens
Sociale angst
Psychosomatische klachten

(Van den Bedem, Dockrell, Van Alphen, De Rooij, Samson, & Rieffe,

2018b;

Samson, Van den Bedem, Daniels & Rieffe, *submitted*)

Gevolgen van TOS: Externaliserend gedrag

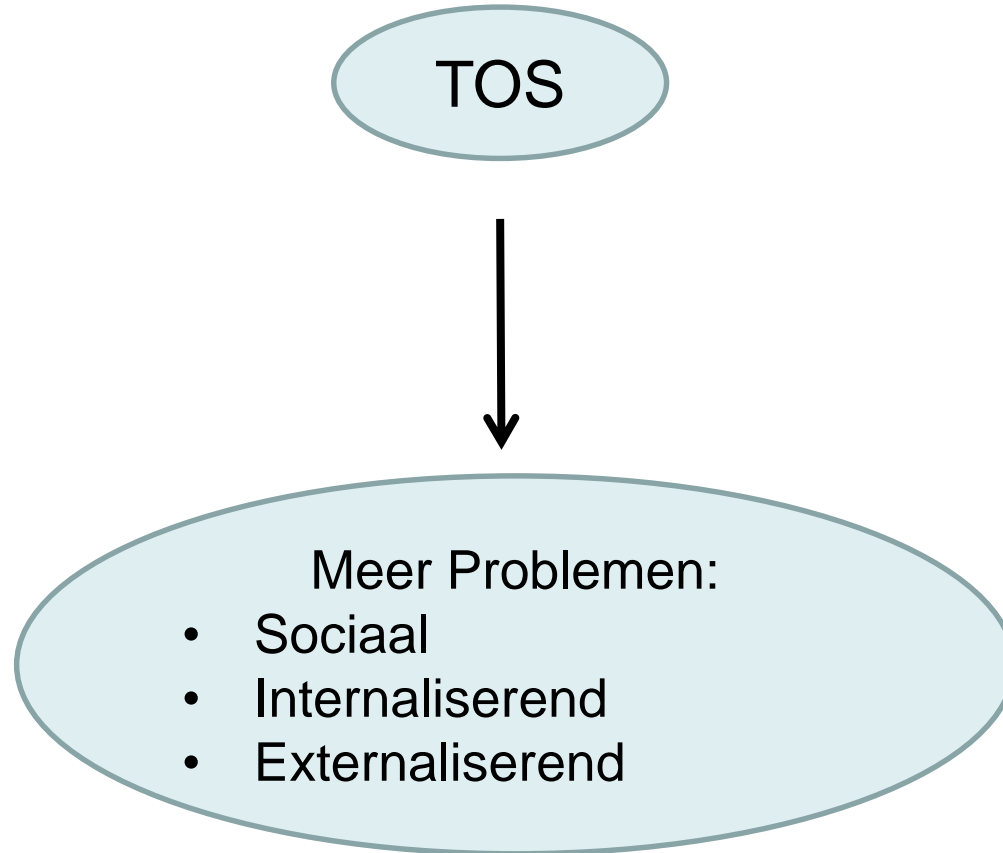
“Bij een woedeaanval zie ik rood of zwart en dan ga ik gewoon tekeer. Dan heb ik alleen scheldwoorden in mijn hoofd. Dan wil ik slaan.”

“Ik wordt niet gepest. Dat durven ze niet.”

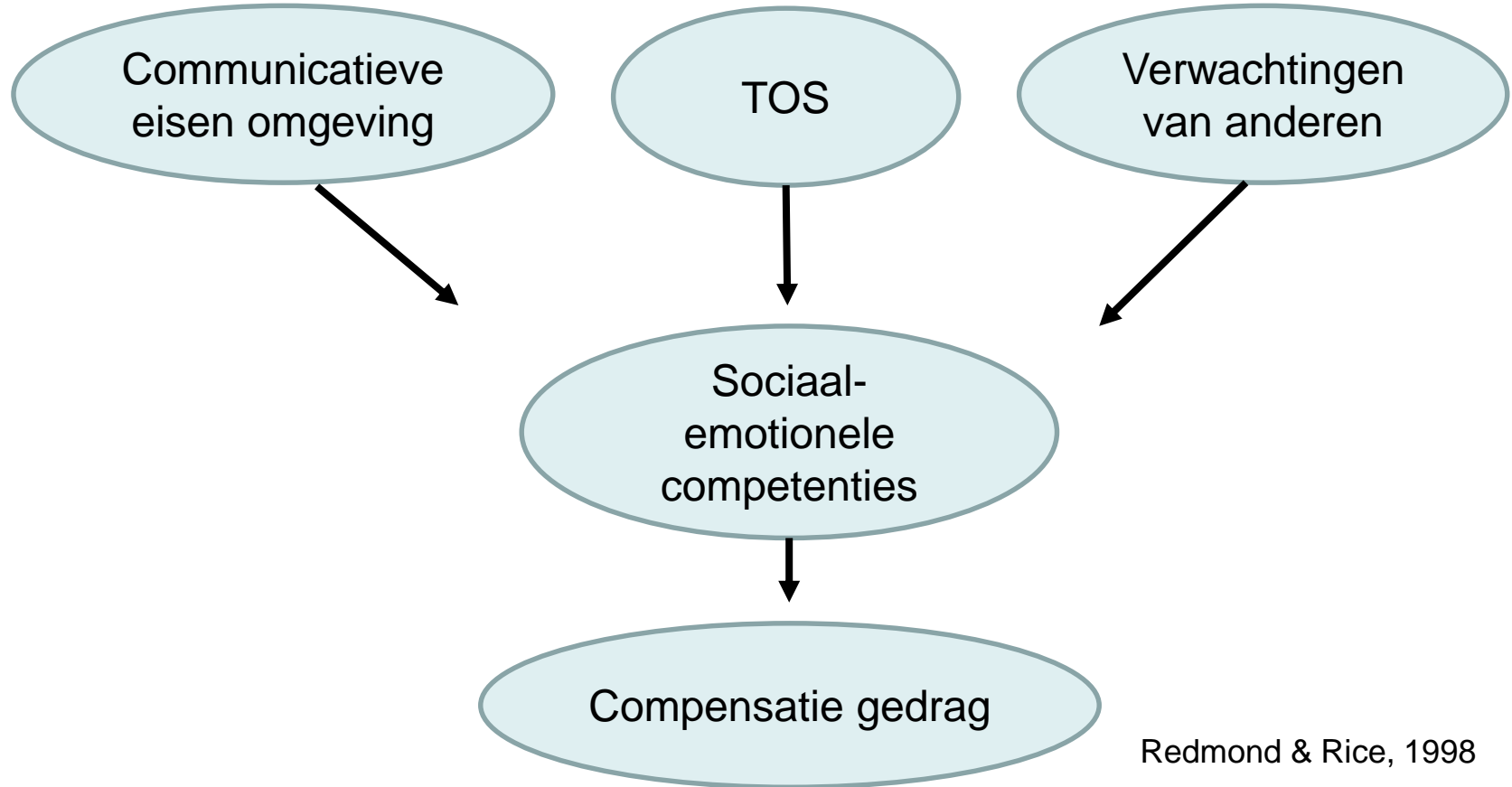
TOS: Meer externaliserende gedragsproblemen
Vergelijkbaar in agressie
Vergelijkbaar in pesten

(Van den Bedem et al., 2018a; Van den Bedem, Dockrell, Van Alphen, & Rieffe, *in*

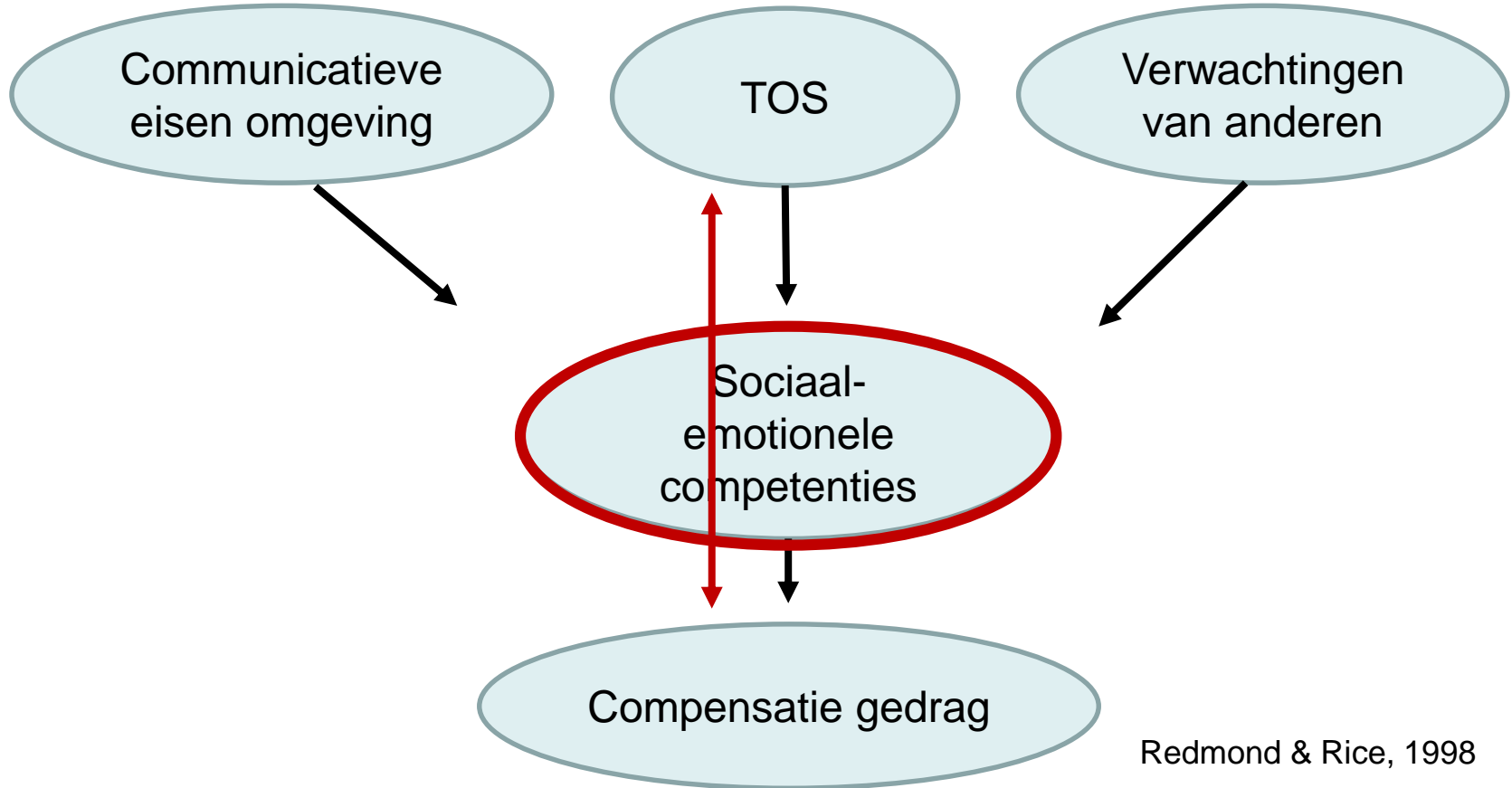
Verklaring: Direct effect?

Verklaring: Sociale Adaptatie Theorie

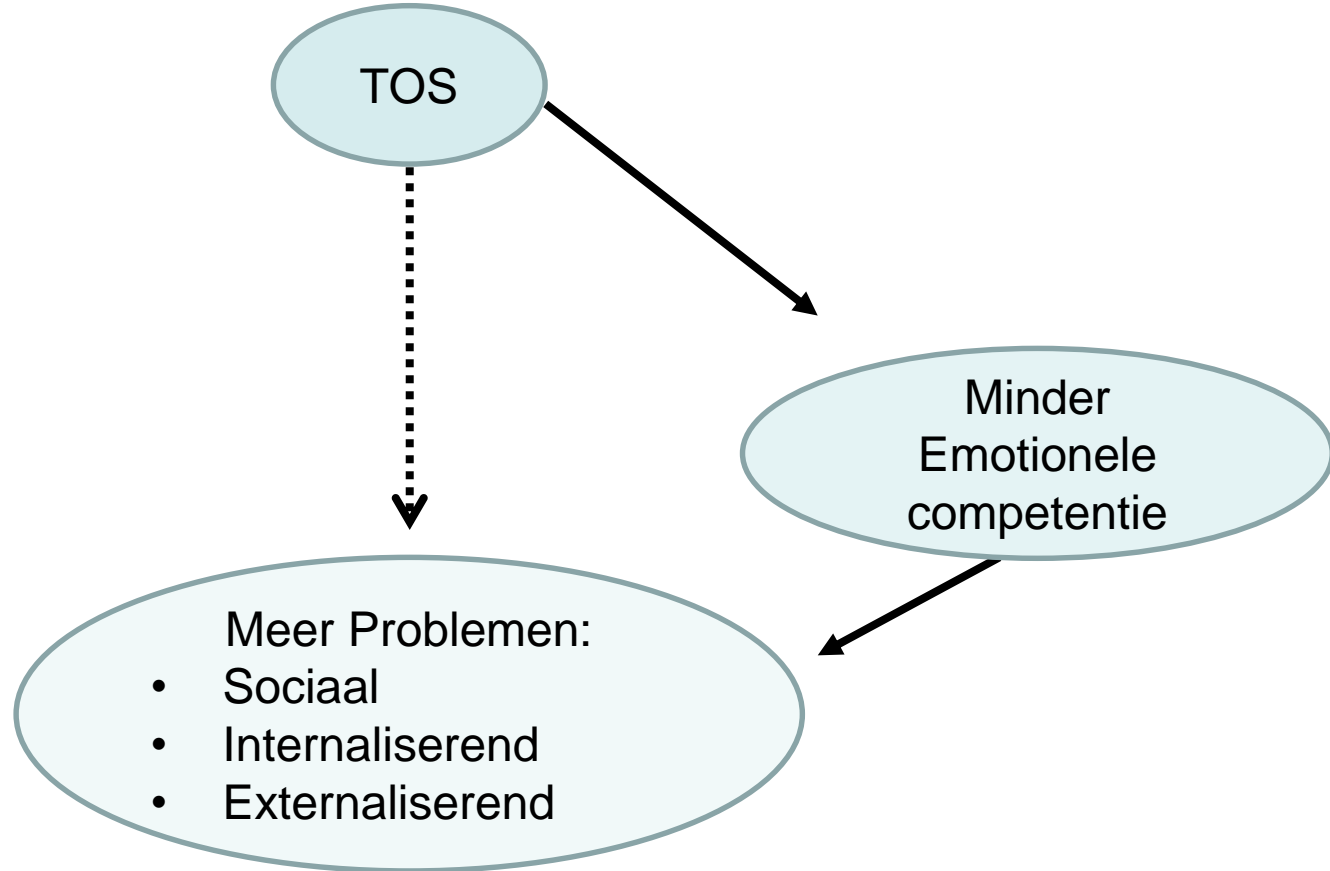

Verklaring: Sociale Adaptatie Theorie

Redmond & Rice, 1998

Verklaring: Indirect effect?

Emotionele competentie:

Het kunnen gebruiken van je emoties in sociale interactie

Emoties helpen:

- Om te herkennen dat er iets belangrijks gebeurt = communicatie
- Om te reageren (fight or flight)
- en je doel veilig stellen

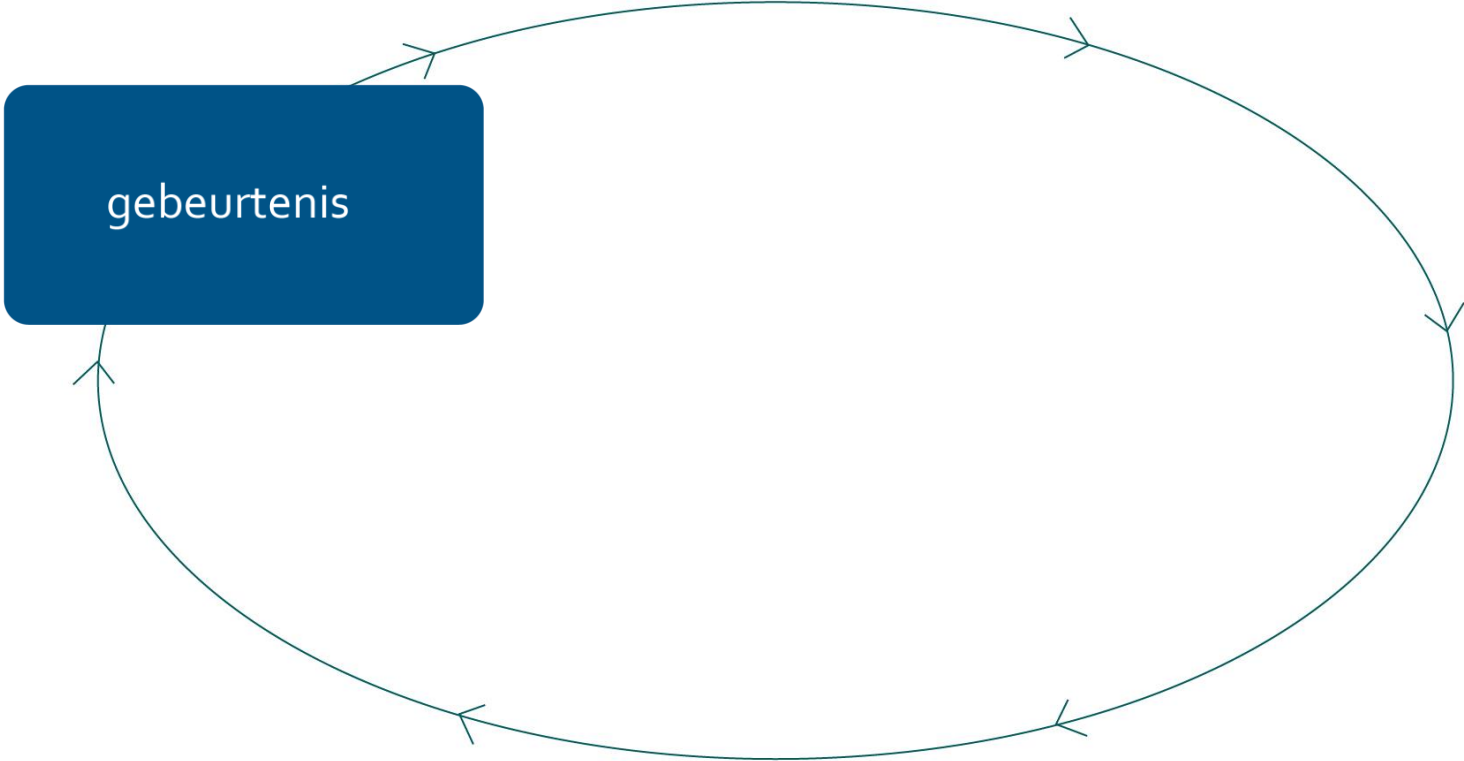
Mits sociaal gepast geuit

Voorwaarden:

- Inzicht in jezelf
- Inzicht in de ander
- Emotieregulatie
Scherer, 1990)

(Frijda, 1986; Gross, 2014; Rieffe et al., 2008;

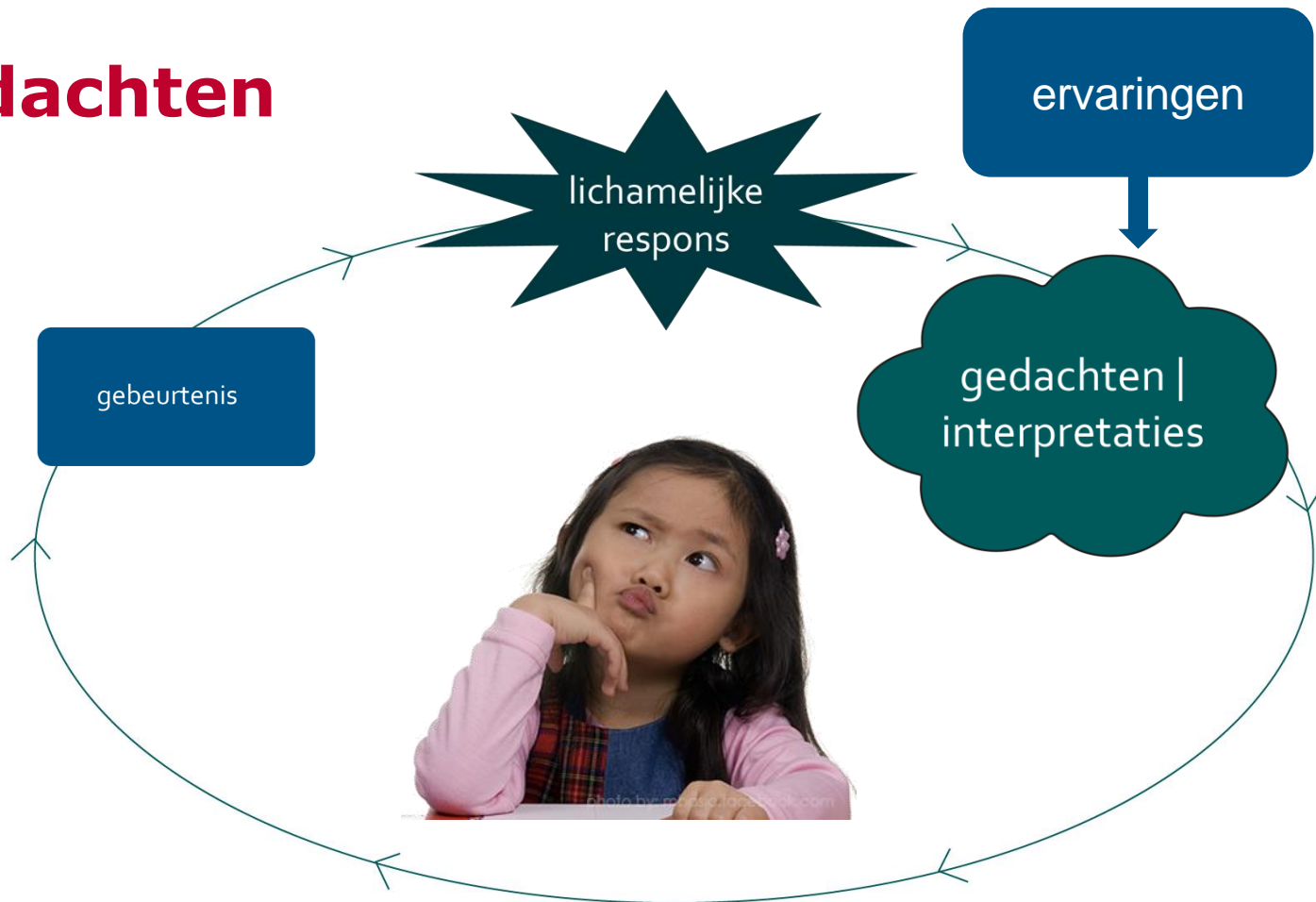
Emotieproces

Lichamelijke respons

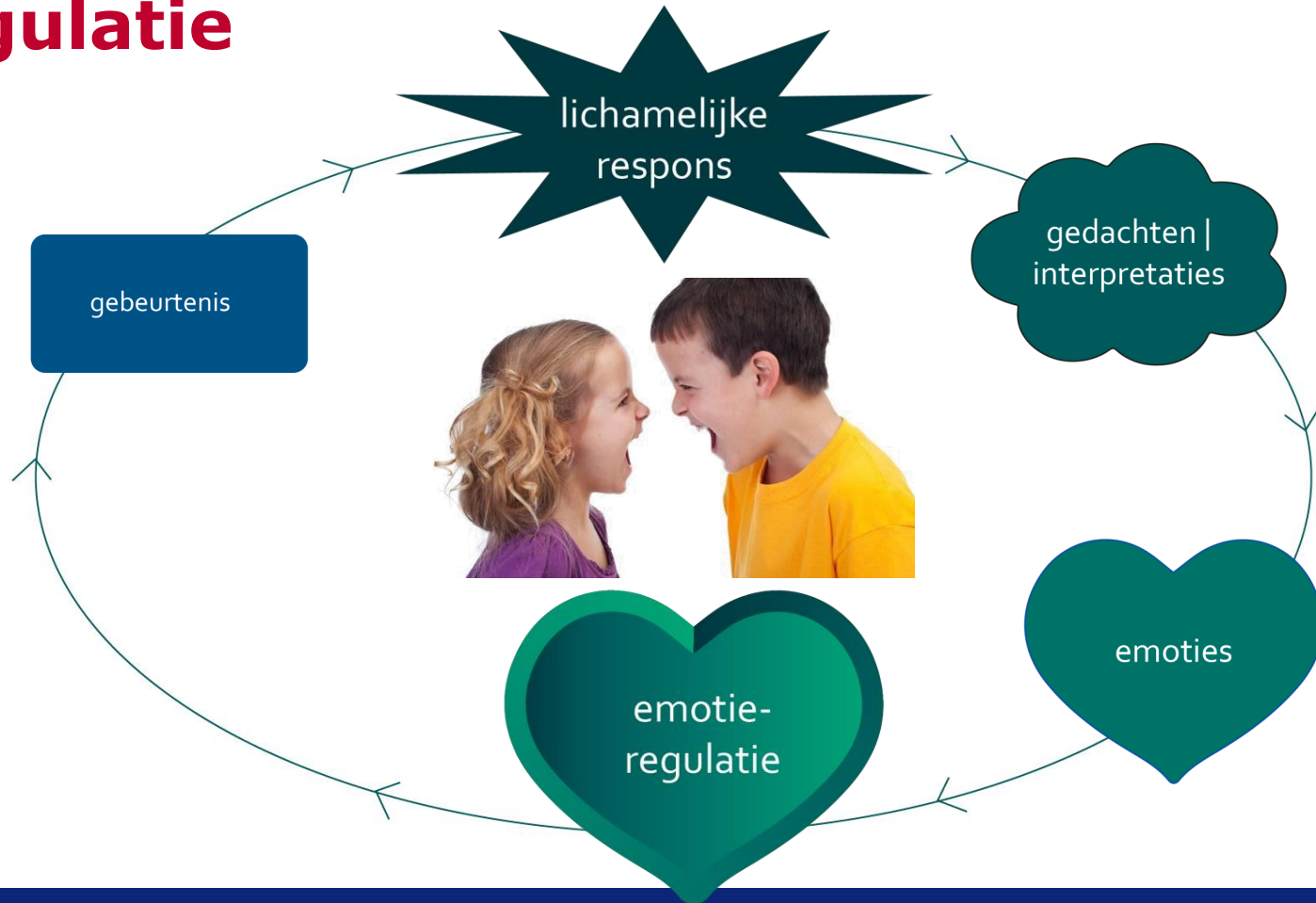
Gedachten

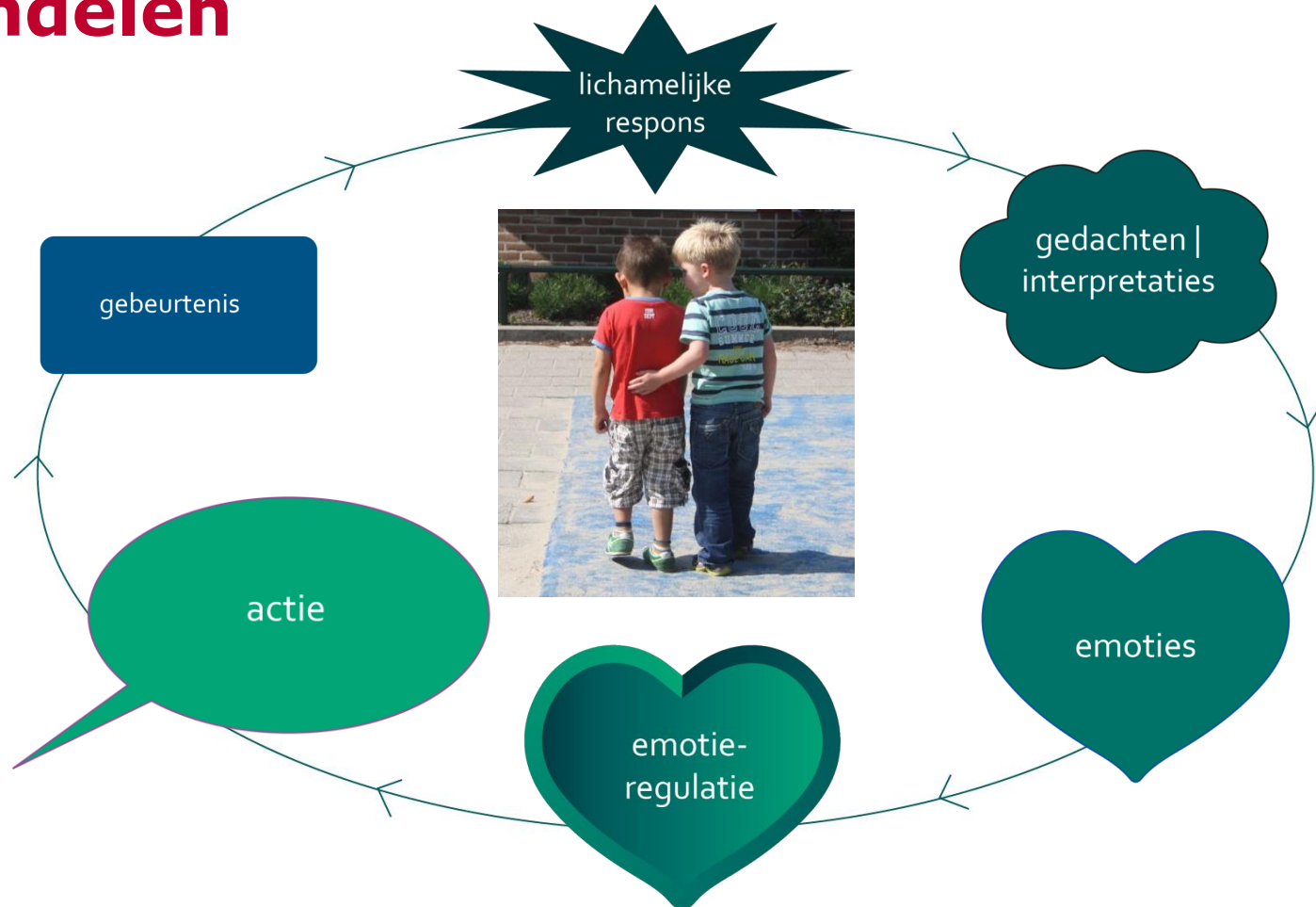
Gevoelens

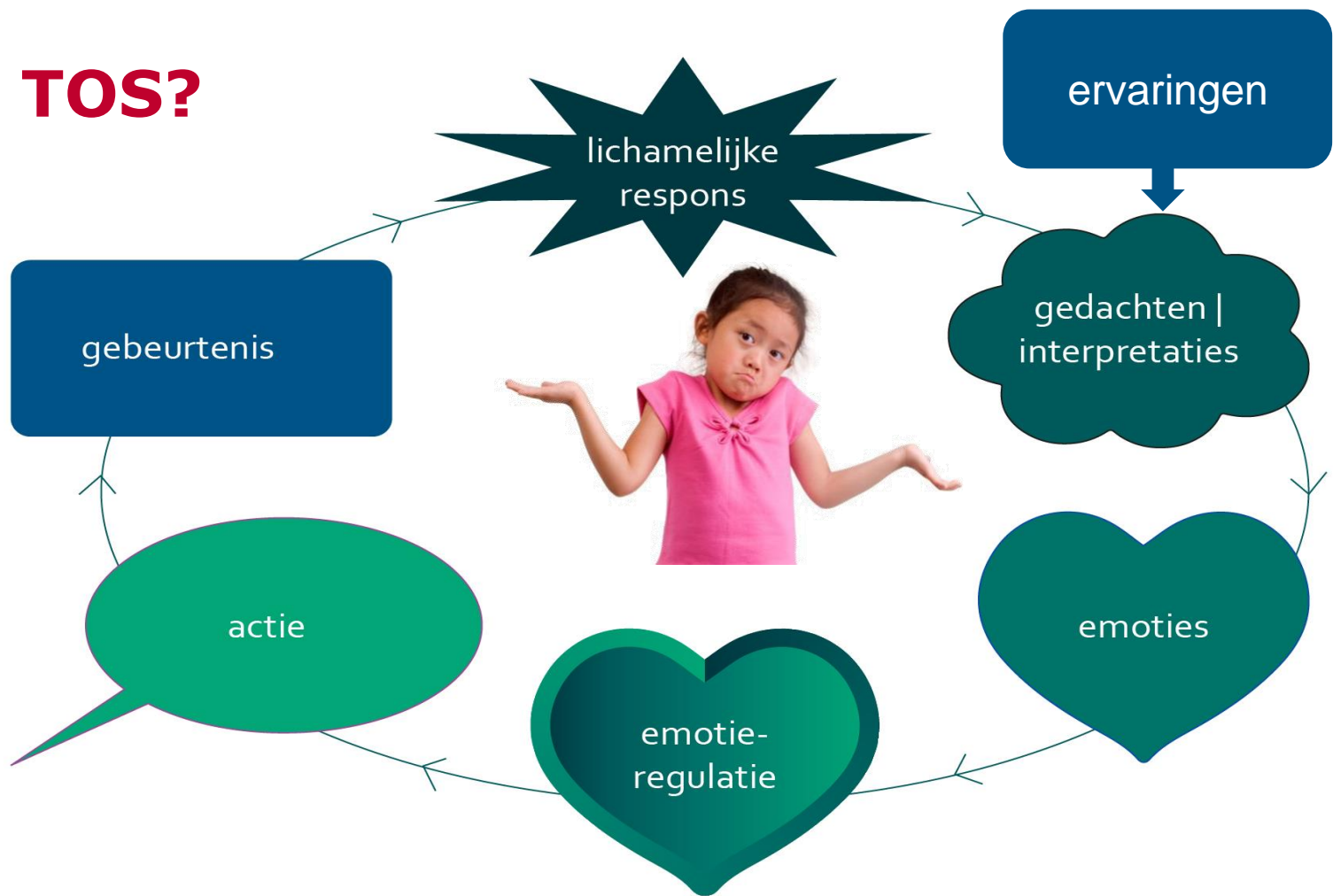
Regulatie

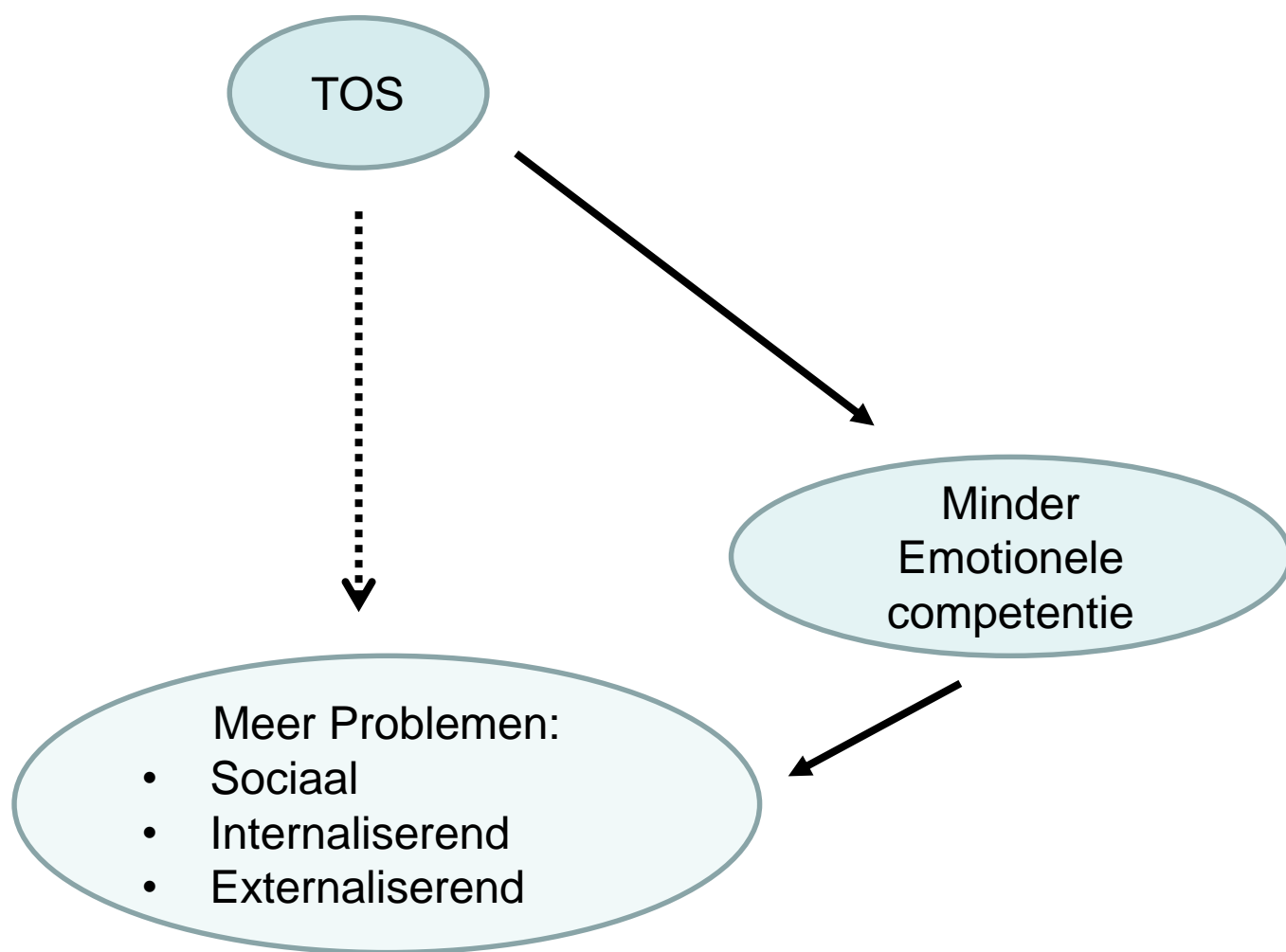

Handelen

Bij TOS?

Emotionele competentie

- Emotieherkenning
- Emotiebegrip
- Emotieregulatie
- Emotiecommunicatie
- Empathie

= bij kinderen met TOS meer problemen

(Bakopoulou & Dockrell, 2016; Fujiki et al, 2004;
Rieffe & Wiefferink, 2017; Van den Bedem et al., 2018;

2019)

Waarom minder emotionele competentie?

Hoe word je emotioneel competent?

Emotiecommunicatie

“Vroeger kon ik alleen maar krijsen en gillen, omdat ik niet kon praten. Ik wilde wat zeggen, maar ik wist het niet!”

Emotiecommunicatie:

- Oefenen: actie en reactie
- In sociale interactie

Hoe word je emotioneel competent?

Kwaliteit aanbod

“Vroeger dacht ik dat je óf blij, óf boos, óf verdrietig kon zijn. Ik wist niet dat je ook een beetje boos kon zijn. Of dat je ook neutraal kunt zijn. Want iedereen zei altijd: Ben je boos, of ben je blij?”

Beperkt door taalaanbod:

- Simpel: concreet
- Directief

Hoe word je emotioneel competent?

Sociaal leren

“Hun begrijpen mij ook niet. Of eh ze zijn tikkertje aan het spelen. Maar ze doen, ze gaan het spel veranderen. En daar weet ik niks van. Dan begrijp ik het weer niet en mag ik helemaal niet meer meedoen.”

Hoe word je emotioneel competent?

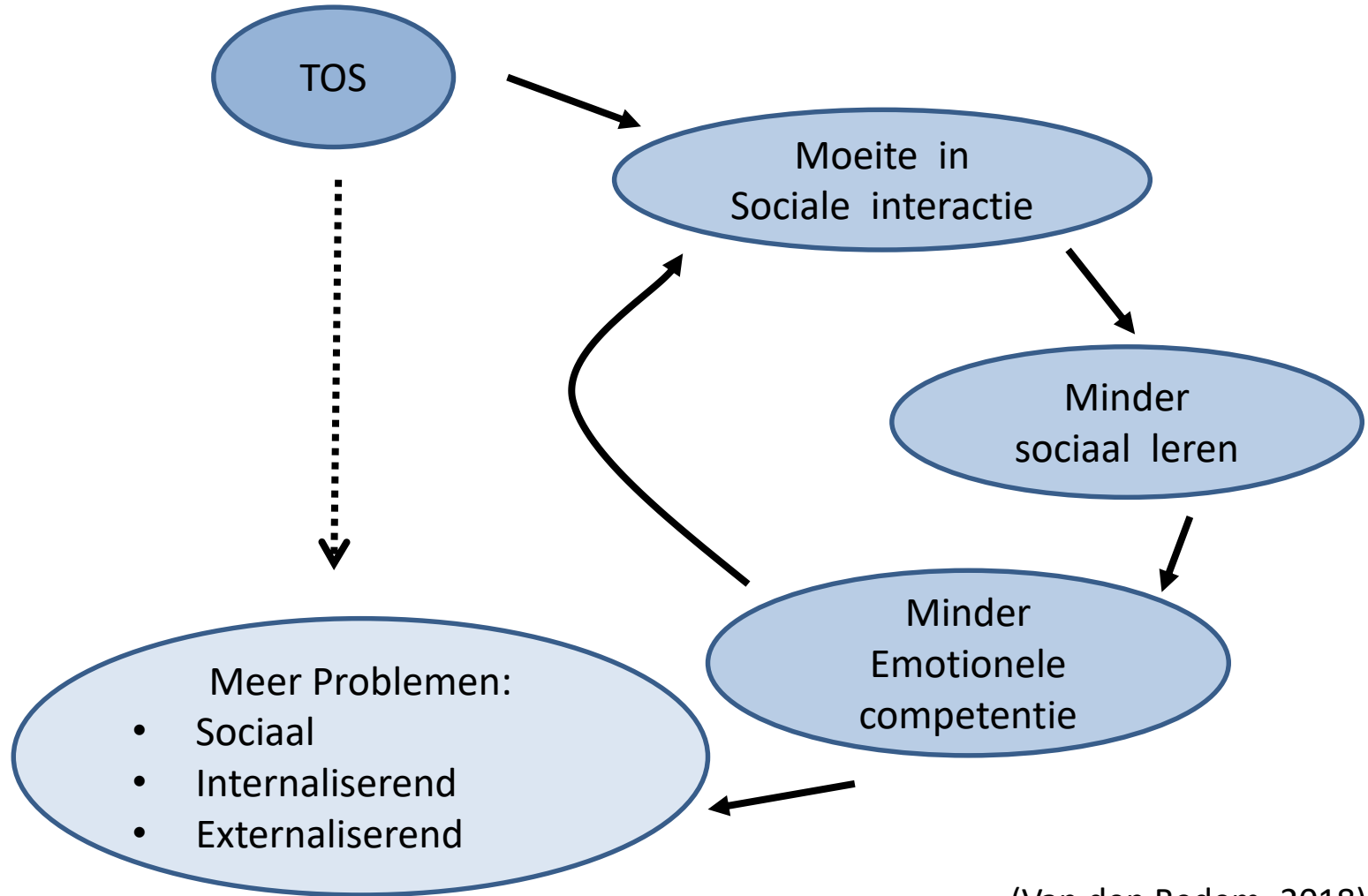
Emoties in context

Sociaal leren

Door middel van taal

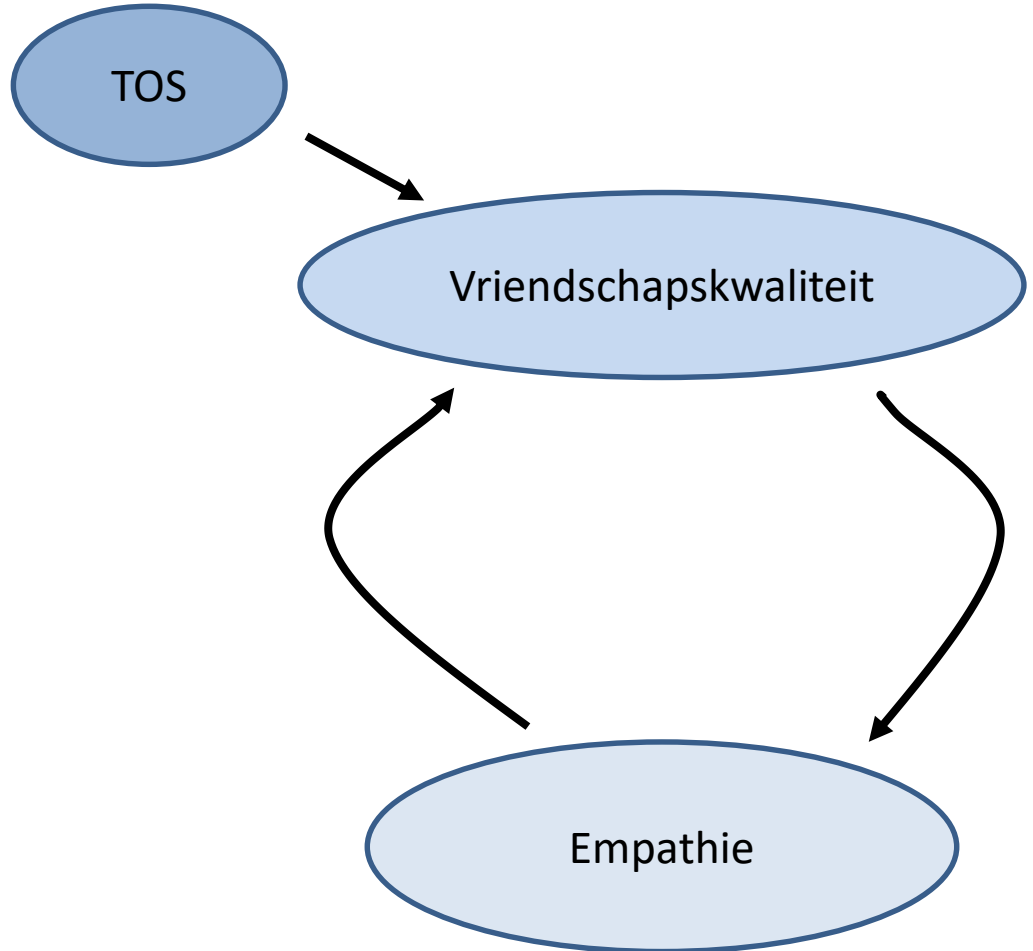
1991)

(Gallagher, 1999; Dunn et al.,

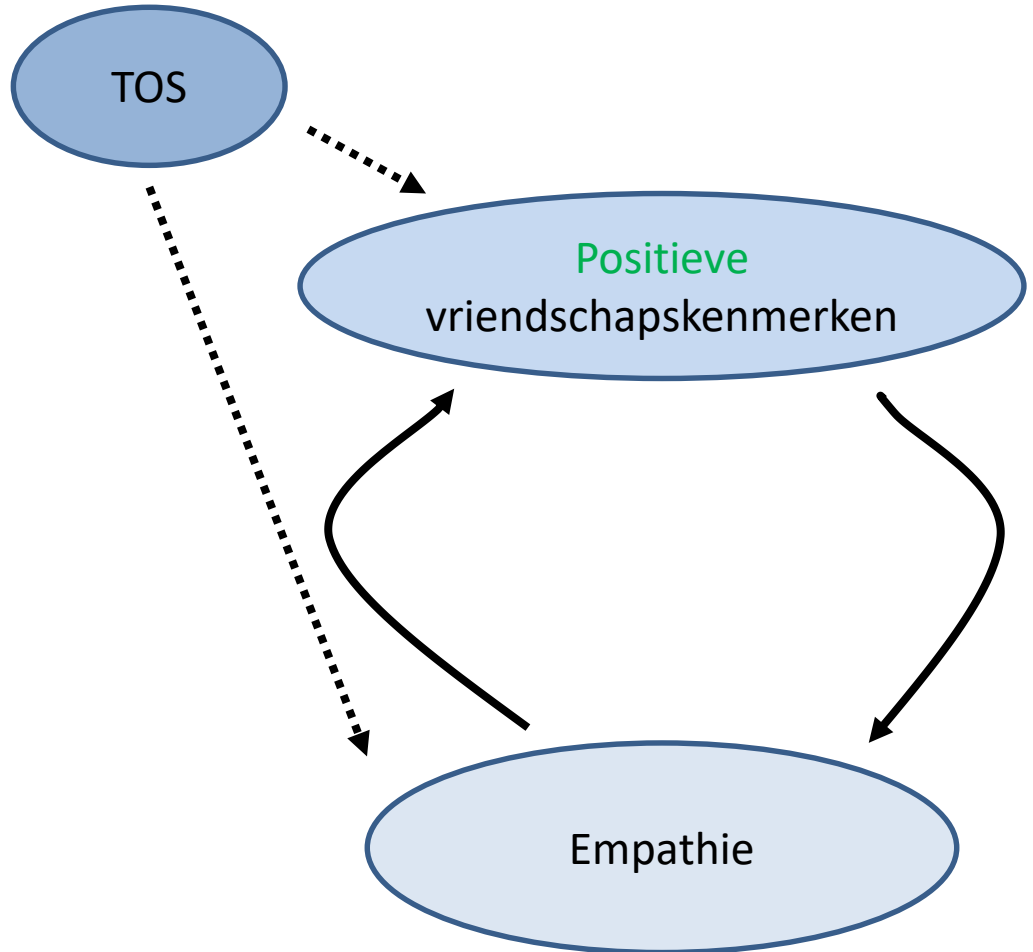
(Van den Bedem, 2018)

Studie 1: Vriendschapskwaliteit

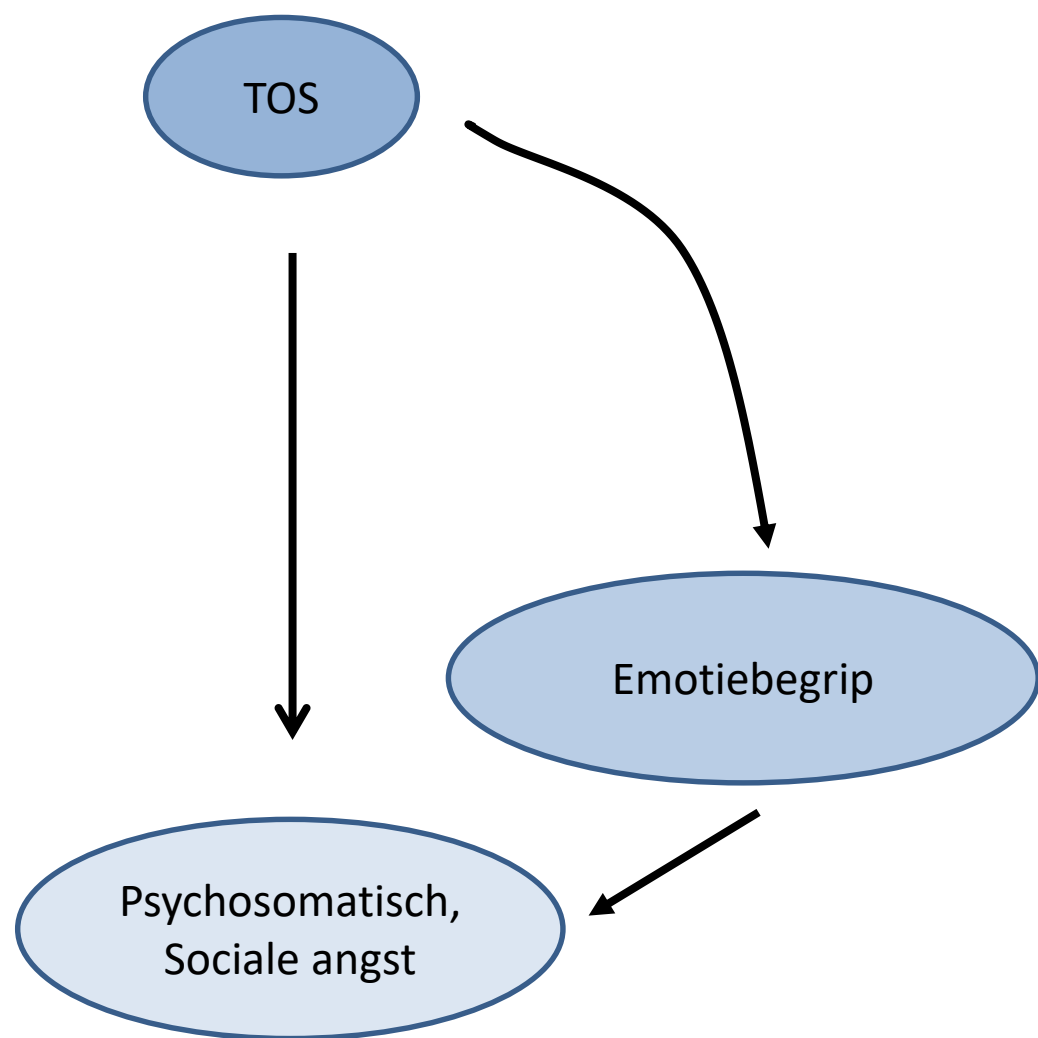
(Van den Bedem et al., 2019)

Studie 1: Vriendschapskwaliteit

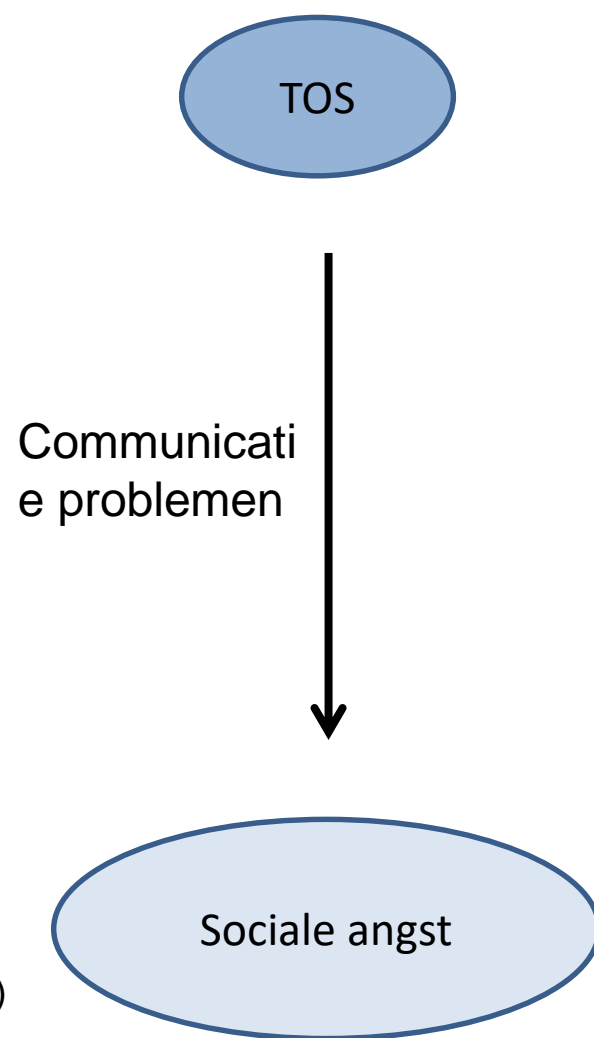
(Van den Bedem et al., 2019)

Studie 2:
Internaliserende problemen

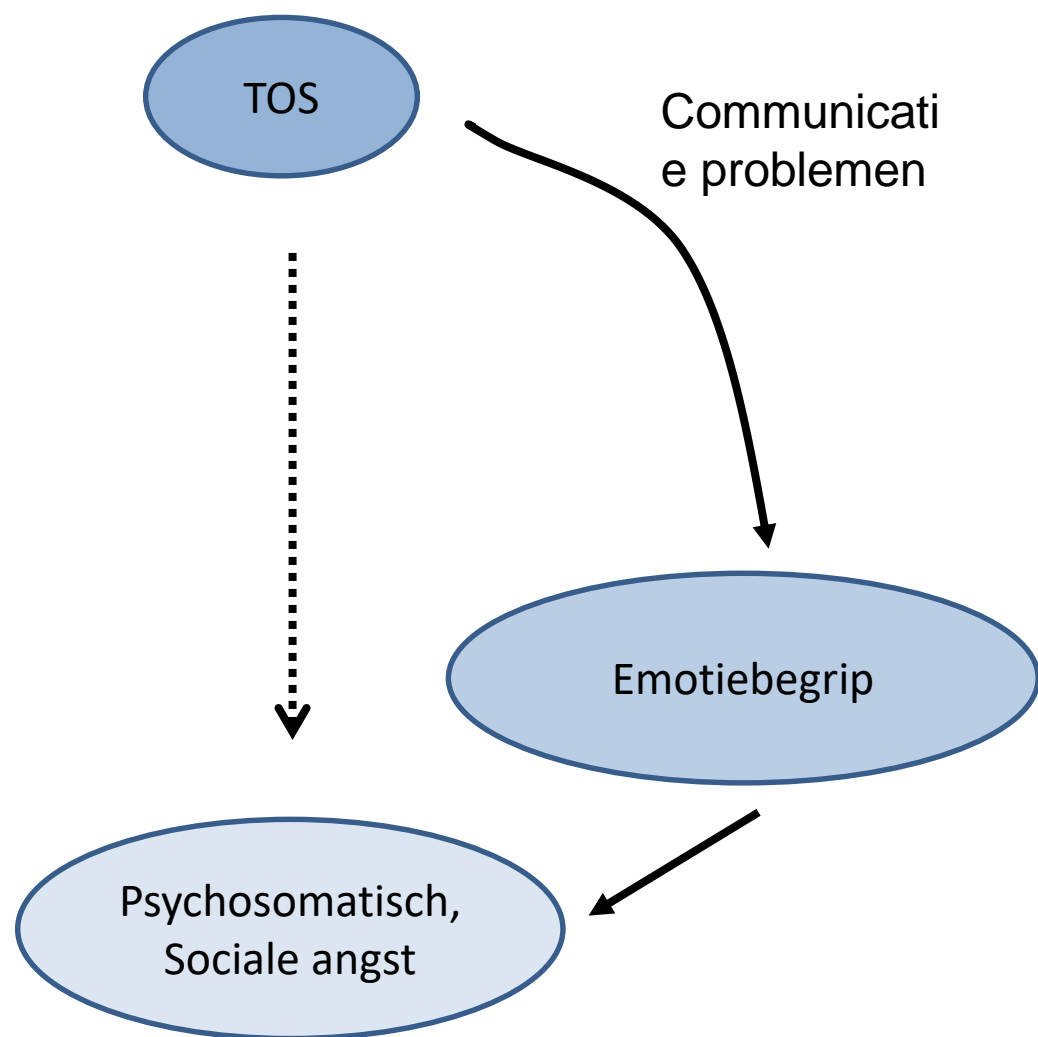
(Samson, Van den Bedem et al., *submitted*)

Studie 2:
Internaliserende problemen

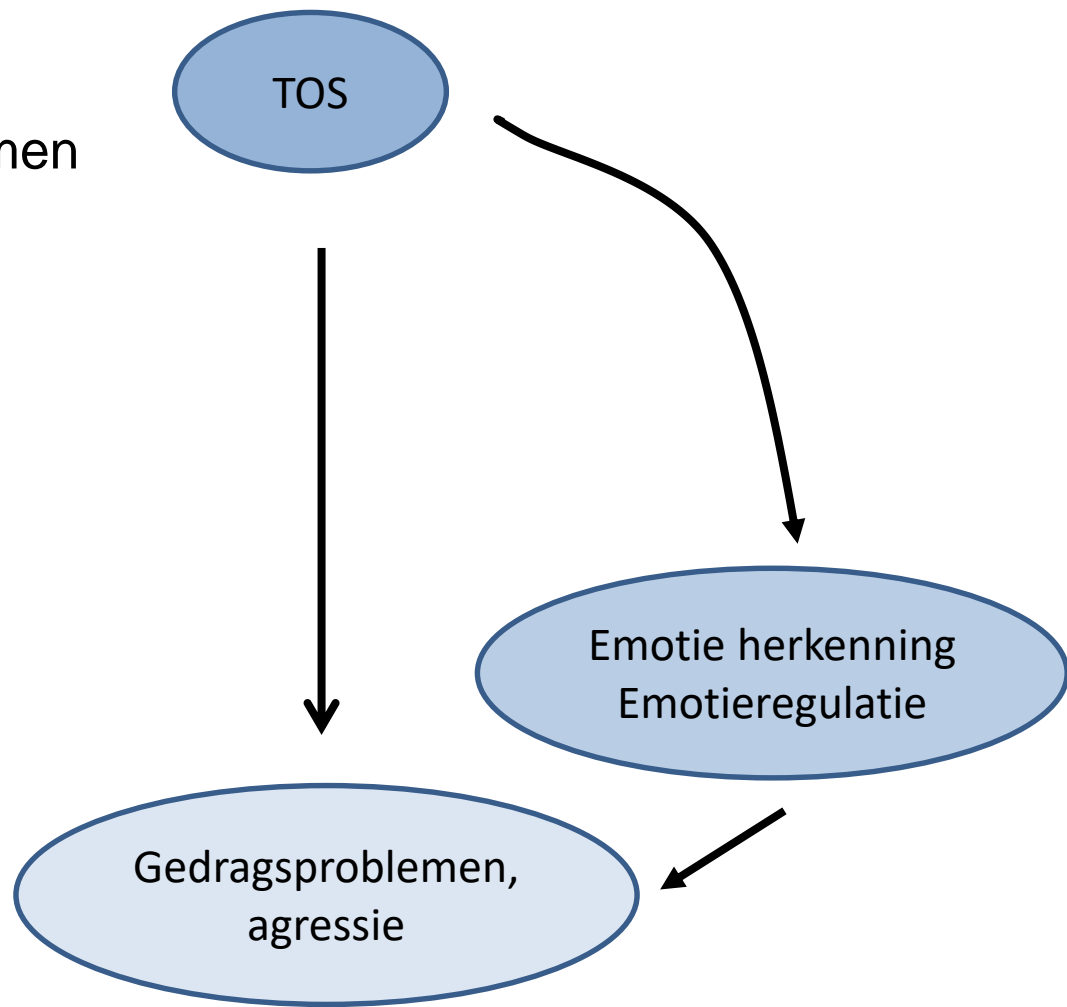
(Samson, Van den Bedem et al., *submitted*)

Studie 2:
Internaliserende problemen

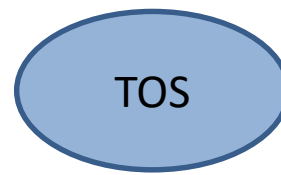
(Samson, Van den Bedem et al., *submitted*)

Studie 3:
Externaliserende gedragsproblemen

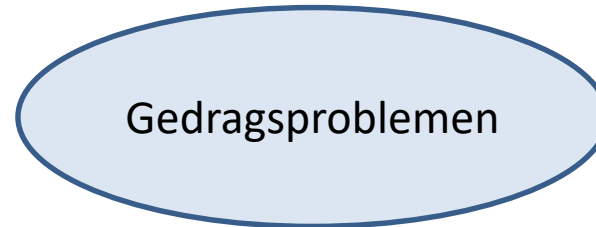

(Van den Bedem et al., *in preparation*)

Studie 3:
Externaliserende gedragsproblemen

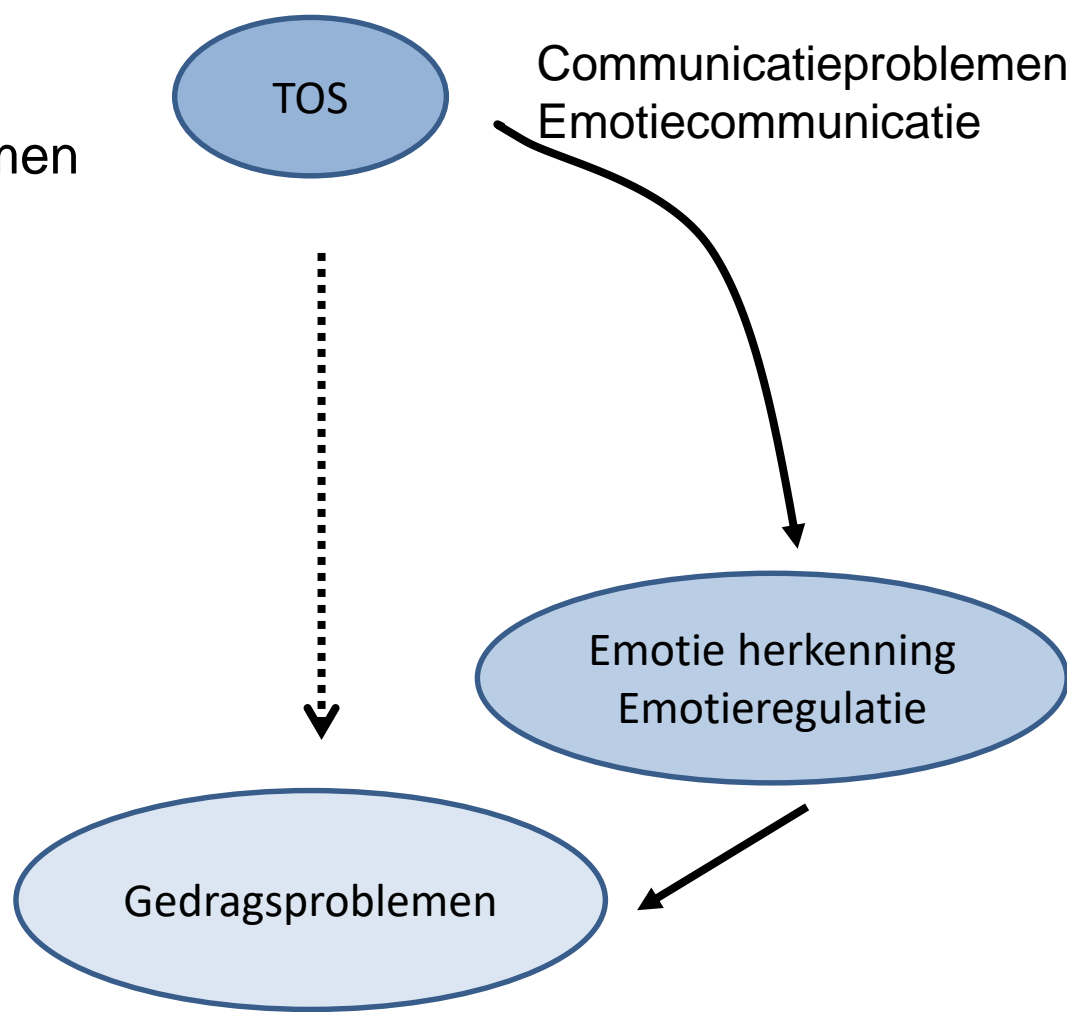

Communicatieproblemen
Emotiecommunicatie

(Van den Bedem et al., *in preparation*)

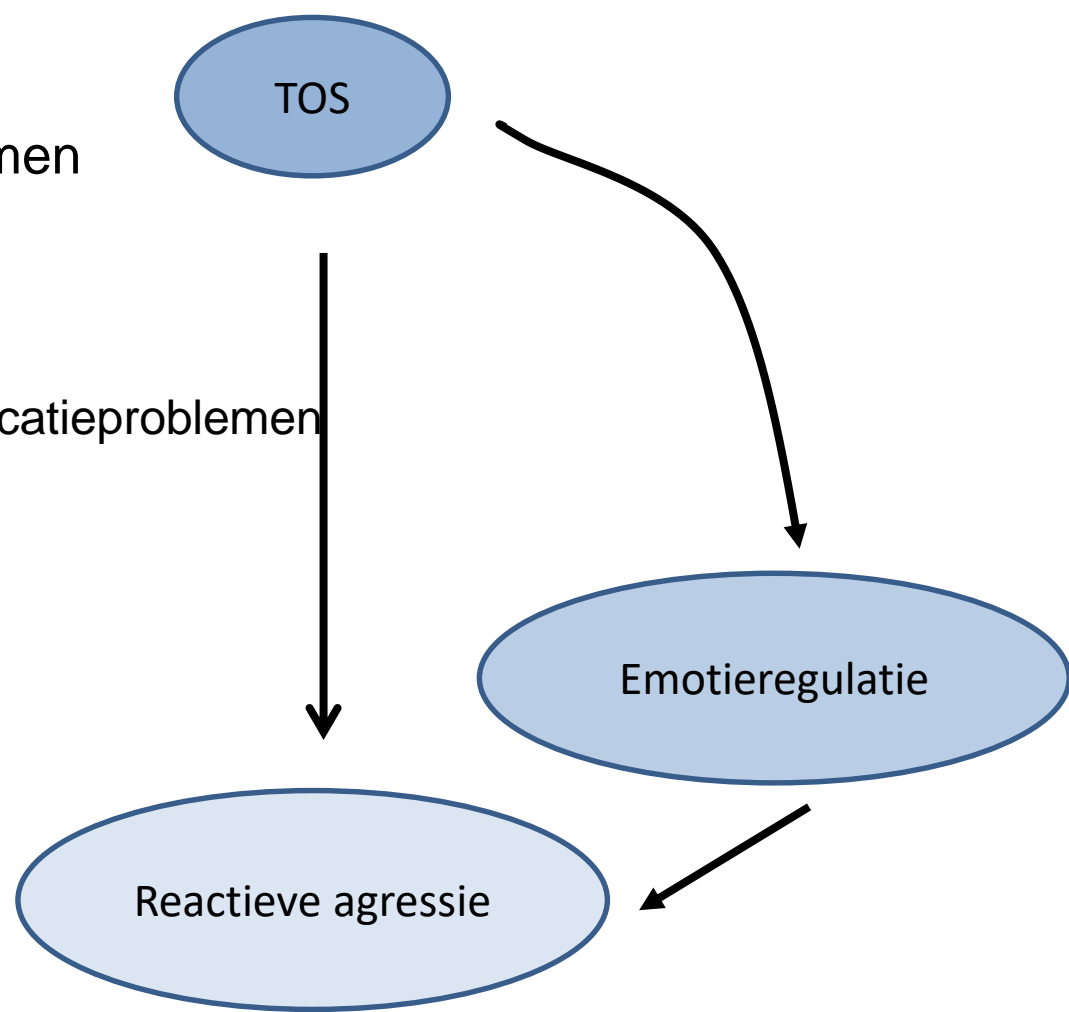
Studie 3: Externaliserende gedragsproblemen

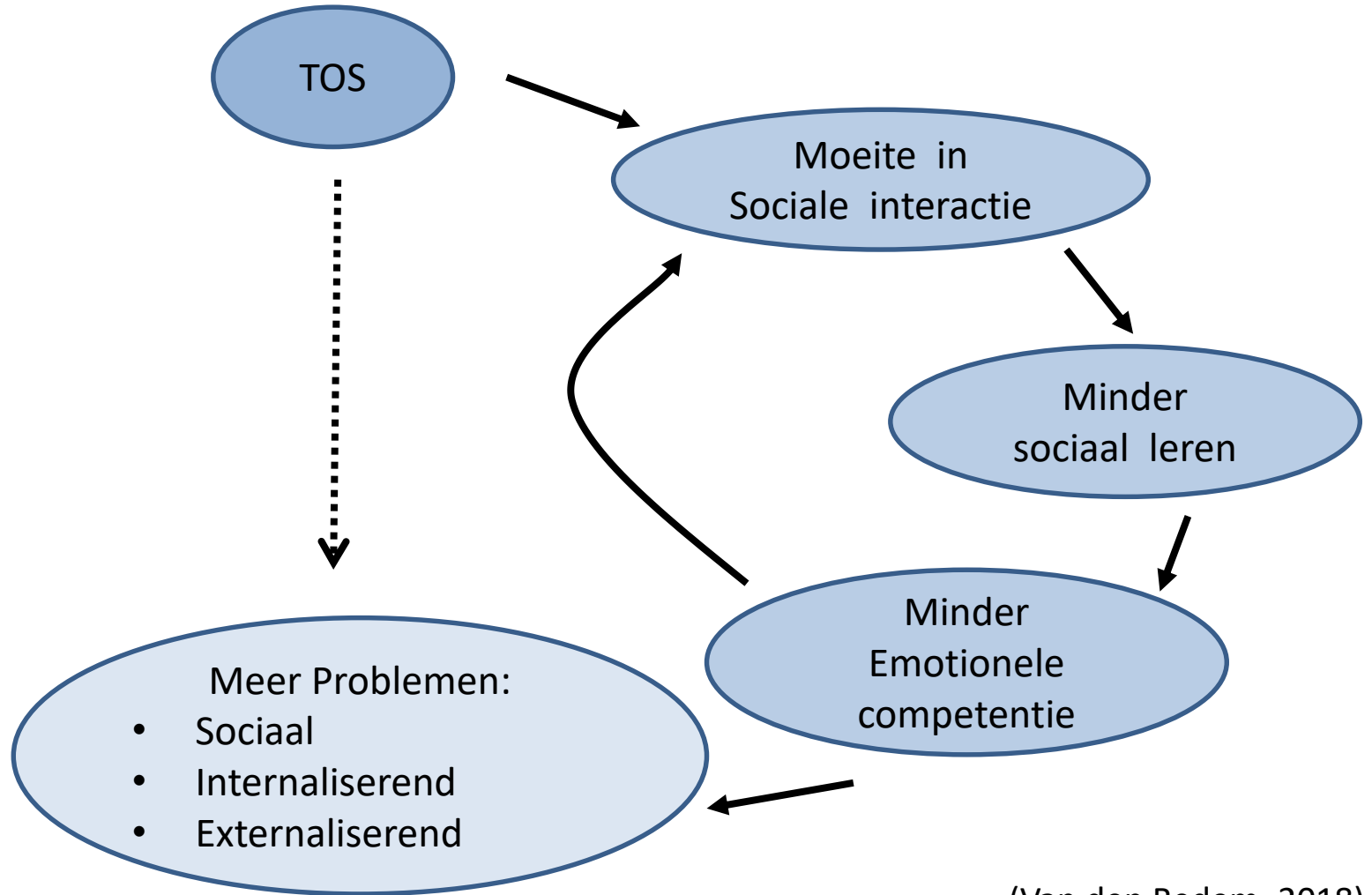
(Van den Bedem et al., *in preparation*)

Studie 5:
Externaliserende gedragsproblemen

Communicatieproblemen

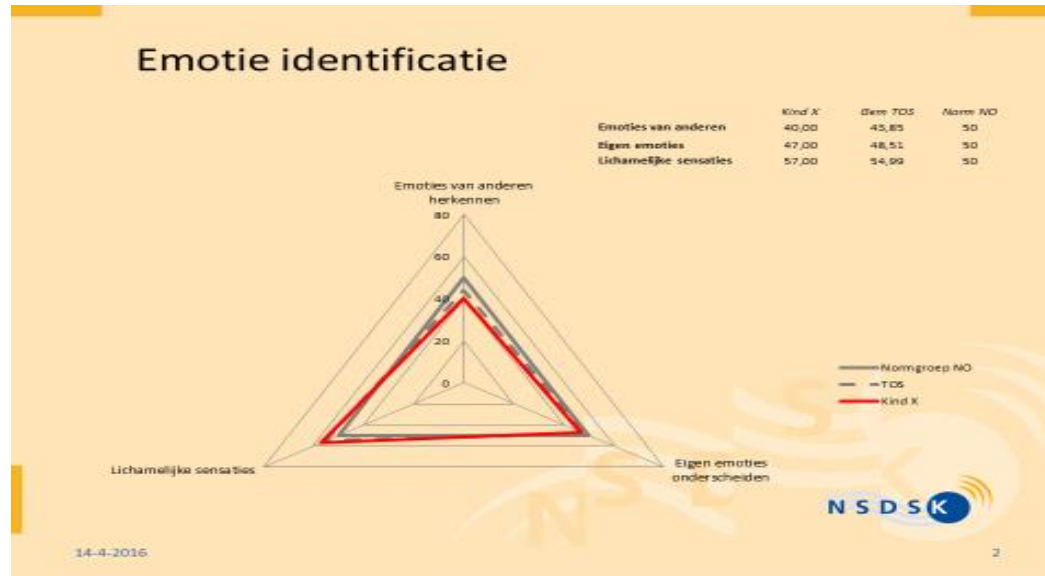
(Van den Bedem et al., *in preparation*)

(Van den Bedem, 2018)

Wat kunnen we doen?

Herken problemen in communicatie én in emotionele competentie die gedragsproblemen kunnen veroorzaken

Wat kunnen we doen?

Pas je taalniveau aan, maar niet de inhoud!

- Maak emoties, gedachten en intenties expliciet
- Bespreek emoties in hun context
- Geef nuances:
 - Een beetje, of heel erg?
 - Gefrustreerd, jaloers, boos, of zenuwachtig?
 - Meer emoties tegelijk?
- Bespreek oorzaken en gevolgen van emoties

Wat kunnen we doen?

Oorzaken en gevolgen van emoties:

Wat voel je en waarom?

- Wat veroorzaakt je emotie?
- Wat wil je bereiken?

Hoe kun je het beste reageren?

- Rekening houdend met de reactie van de ander
- Met korte en lange termijn doelen

Gebruik werkelijke situaties:

Echte sociale interacties, video opnamen, rollen spelen, coöperatief

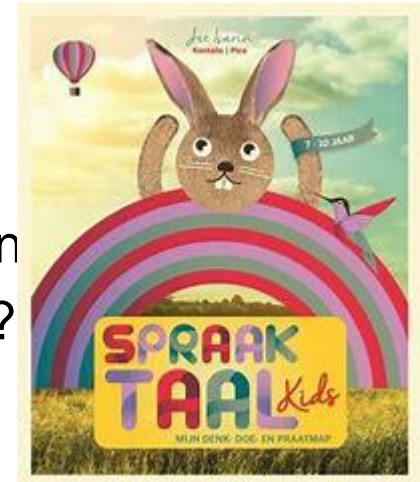
spel

Wat kunnen we doen?

Psycho-educatie

- Waar ben ik wel en waar ben ik niet goed in?
 - Bewustzijn eigen taalproblemen en gevolgen
 - Hoe was dit vroeger? Heb ik me ontwikkeld?
- Wat helpt mij in interactie met anderen?
- Overzicht materialen: www.kindenemotie.nl/TOS

Meer informatie: www.kindenemotie.nl/TOS

Doel vandaag

Taal = het doel

Taal = het middel

Hamvraag:

Wat mist een kind met TOS in zijn ontwikkeling
dóór de taalproblemen?

Onderzoeksteam:

Carolien Rieffe
Neeltje van den Bedem

Dankzij:

Petra van Alphen
Jet Isarin

Julie Dockrell

Neeltje van den Bedem:

n.p.van.den.bedem@fsw.leidenuniv.nl

www.kindenemotie.nl/TOS